

פתרון בגרות בספרות

שאלון 8282

הדס בן-ארזה, מיכל פייגליס

הצעת פתרון – בחינת הבגרות בספרות.

שימו לב!

- התשובות כאן כתובות בנקודות בלבד. תשובות מלאות יכללו פסקאות פתיחה וסיכום, דוגמאות מהיצירות ועוד - כפי שנלמד בקורסים.
- כידוע, בספרות (ובחיים) הדרך היא החשובה, לכן יתקבלו גם תשובות נוספות מעבר למה שכתוב כאן. הכול תלוי בנימוקים הספרותיים שתיתנו לטענות שהועלו.
- השאלות מנוסחות בלשון נקבה אך מכוונות לנבחנים ונבחנות כאחד.

פרק ראשון: שירה

פרק זה הוא חובה. יש לענות בו על שתי שאלות.

1. נערה מן הקטמונים (חתך ארך)/ מירי בן שמחון.

"כָּלֶם בְּשִׁכּוֹנָה יוֹדְעִים שְׁעֵלִיזָה הַיָּא בַּחוּרָה לְלֹא רַבֵּב". על פי שיר זה, הסבירי והדגימי מה מאפיין "בחורה ללא רבב". האם את מסכימה עם הקביעה שעליזה אלפנדרי היא "בחורה ללא רבב"? נמקי את דבריך.

במרכזו של השיר "נערה מן הקטמונים" עומדת אישה מזרחית בשם עליזה אלפנדרי, שחיה בשכונת הקטמונים בירושלים – שכונה שבעבר הייתה מוזנחת מאוד ונחשבה למורכבת. הדוברת בשיר עורכת הזרה לסטריאוטיפ של האישה המזרחית – אותה מייצגת עליזה אלפנדרי, על מנת להציב מראה בפני החברה האשכנזית, ובתוכה החברה הגברית, המערבית, הגמונית פטריארכלית, ולהבליט את הדיכוי הכפול ממנו סבלו נשים מזרחיות. השיר נכתב בנימה אירונית כתשובה לשירו של המשורר מאיר ויזלטיר "נערה מירושלים".

השיר מראה כיצד עליזה אלפנדרי הפנימה את הדיכוי ואת נקודת המבט הגברית עליה, באמצעות מה שהיא מחשיבה ל"בסדר", לעומת מה ש"אינו בסדר". רשימת ה"בסדר" – מכבסת את בגדיה, שוטפת רצפה, סורגת, תופרת, מבצעת את מטלות הבית, מתאימה צבעים, מורחת מייקאפ, לא נענית לחיזוריו של אשר ומסתובבת רק עם אחיה. כך שמה נשאר "נקי", ללא רבב, דופי או כתם. יושבת בבית ועוד. למעשה, מוטיב הנראות מרכזי למדי בשיר ומנהל את חייה של עליזה אלפנדרי המתוארת בשיר. נראה כי היא עסוקה רבות בתדמית החיצונית, במה שיחשבו עליה ובמוניטין "הטוב" שיצא לה כתוצאה מהתנהגותה השמרנית.

לעומת הדברים שעליזה אלפנדרי מקפידה עליהם, היא מתוארת גם כמו חיה, או תינוקת שאינה שולטת על עצמה ויש לה התפרצויות זעם. "אבל בצדק, זה הטבע שלה". הנימה האירונית מתחדדת כשהמשוררת מתארת את מה שנחשב לא בסדר בעיני עליזה אלפנדרי. אנשים שאומרים שטויות, שאינם שומרים על כבודם. הסטריאוטיפ על האישה המזרחית שאמונה רק על הכבוד שלה מודגש ודרכו מועברת ביקורת על הפטריארכיה.

אני סבורה כי בשנת 2021 הגיע הזמן שנשים יוכלו להלך חסרות פחד במרחב הציבורי, לעסוק במה שיבחרו, בלי שהחברה תנרמל אותן ומבלי שיתקלו בתקרת זכוכית שתעצור אותן. הגיע הזמן שהממשלה תקציב כסף ופנאי לעסוק בקידום מעמד האישה. המציאות המרה בשטח מראה כי אישה נרצחת בישראל בכל שבועיים.

דמן של נשים אינו הפקר. נראה כי לימודי הספרות לפחות מציגים את המציאות כפי שהיא ומאפשרים לנהל שיח אודות נשיות וגבריות, חברה פטריארכלית וביקורת אדירה כלפי אותה חברה.

4. סיפור על הסבתא /אריה סיון.

השורה "המלחמה על שטח המחיה" נמצאת במרכז השיר. הסבירי את המשמעות של שורה זו בסיפור על הסבתא. הדגימי את דבריך.

השיר "סיפור על סבתא" מבקש לספר את "הסיפור שלא סופר" על דור המייסדים של מדינת ישראל.

לפי השיר, תמימותה של הסבתא (כמייצגת את שאר בני דורה) היא זו שאפשרה לה להתיישב "במקום הזה".

בשיר מודגשת מאוד תמימותה של הסבתא והיא אף מתוארת באופן גרוטסקי ומוגזם: "וסבתך, עלמה תמה חשבה לפי תומה כי אלו הן סימפוניות מופלאות...אולי אפילו לכבודה". הסבתא לא רק שלא שמעה את ציוצי המלחמה וחשבה שאלו ציוצי ציפורים, היא כביכול חשבה שהן מציצות לא בגלל שעלה הבוקר, אלא לכבודה.

השיר מבקש להצביע על תמימותם הרבה של דור המייסדים, שחשב שהוא מגיע "להפריח את השממה", ולא שיער או הבין שהוא בעצם מגיע לאזור מלחמה. מלחמה על שטח המחיה. השיר רווי בתיאורי מלחמה ובניגוד לכך אף בתיאורי נוף פסטורלי. דוגמה לתיאורי מלחמה המופיעים בשיר: "אילנות סרק", "ציוצי המלחמה" "פרי לא מוגן". דור המייסדים בשיר אנלוגי לציפורים התמימות.

נראה כי לולא תמימותם של דור המייסדים, אולי לא היו מגיעים לכאן בכלל. זאת אומרת, אולי חוסר ההבנה שלהם את המציאות באופן מלא, היא זו שאפשרה להם לבוא ולהתיישב פה על אף המחיר שהם נאלצו לשלם אחר כך ושנחנו למעשה משלמים עד היום.

"המלחמה על שטח המחיה" אם כן, נמצאת בלב השיר והיא נרמזת בעקיפין, נמסרת על ידי הסב לנכדו או אולי לבנו ואת עיקר סיפור המלחמה הדובר אינו מזכיר במפורש, אלא מציין לנמען כי הוא "בוודאי יודע". יתכן שזאת משום שמלחמת העצמאות, כמו שאר היסטורית המלחמות העקובות מדם נלמדות בבית הספר, כולם יודעים את הפרטים עליהן ואולי משום שקשה לו לשיים, לדבר על תחושותיו, על העיקר, על הטראומה.

6. מתחת לפני האדמה /אלי אליהו.

משבר ההגירה בא לידי ביטוי בשיר באמצעות תיאור היחסים בין בן לאביו. הסבר קביעה זו, ובסס את דבריך על דוגמאות מן השיר.

השיר נפתח במילת החיבור ו' אשר עשויה להעיד על המשך של מונולוג או שיח פנימי שהבן מנהל עם עצמו. נראה כי המשפט טומן בחובו שאלה רטורית שלא ניתן להשיב עליה. הדובר פונה ספק לעצמו, ספק לאביו, ומתאר במבט רטרוספקטיבי את החוויה המשמעותית שליוותה אותו בימי שירותו הצבאי. המטפורה המרכזית שעמה השיר נפתח, מדמה את העיר בגדד, בירת עיראק, למעין איבר מיותר שיש להסירו בניתוח. כנראה שמדובר בתיאור הדובר את השתלבותו בחברה הישראלית ובניגוד אליו, לאביו קשה להשתלב בחברה הישראלית. **קשיי ההגירה באים לידי ביטוי גם בתיאור של הדובר את אביו, כמי שממהר לשנות תחנות ברדיו, כשהאב לוקח את הבן ל"צבא העם", הוא צה"ל, הביטוי המובהק בשיר להשתלבות הבן בחברה. זאת, בעוד "עצב ידו" של האב מגששת אחר העברית כשהשניים עולים מעל לפני האדמה, בניגוד לחניון התת קרקעי שהם נתונים בו, כשהאב מרגיש בנוח לשמוע את הרדיו בשפה המזוהה עם מולדתו. המטפורה "תחנות הבושה" נמסרת מנקודת המבט של הבן, כמו כל השיר והיא חוברת לחוויה המתוארת בשיר. נראה כי הבן מרגיש אשמה כלפי הבושה שהוא ואביו חשים בעקבות שמיעת המוזיקה בשפה הערבית. האב מנסה להסתיר את מוצאו, שורשיו וזהותו, בעוד הבן נטמע בחברה הישראלית. הבן מצליח להשתלב בחברה ואילו אביו אינו מצליח. העמדה של הבן מורכבת. מחד, נראה כי הבן מצר על "הניתוח", שכן הוא מתאר את אביו בחמלה, והוא גם מרגיש אשמה, בושה, על כך שבניגוד לאביו, "בגדד מתה" אצלו, משמע, המסורת מבית אבא, השורשים וזהות הערבית הטשטשו אצלו והוא נטמע בתרבות הישראלית.**

פרק שני- דרמה.

דרמה מודרנית.

יש לענות על שאלה אחת בפרק הדרמה או על שאלה אחת בפרק ספרי הקריאה.

אם בחרתן לענות על פרק זה, יש לענות על אחת משתי השאלות 7 או 8.

בחרתי לענות לפי הדרמה המודרנית "מקווה" מאת הדר גלרון.

7. בעלילה של מחזות רבים נחשפים סודות ושקרים, מוסרות המסכות שאנשים עוטים על עצמם ונחשפת מציאות מאיימת. הסבירו והדגימו מה נחשף בעלילת המחזה שלמדתן.

בחרתי לענות לפי הדרמה המודרנית "מקווה" מאת הדר גלרון.

במהלך עלילת המחזה "מקווה", מאת הדר גלרון, נחשפים סודות ושקרים, מוסרות המסכות שאנשים עוטים על עצמם ונחשפת מציאות מאיימת. בתשובתי אדגים טענה זו.

מוטיב ההסתרה הוא אחד המוטיבים הבולטים במחזה. במחזה מתוארת גלריה של דמויות נשיות, ורבות מהן עוטות על עצמן מסכות:

שושנה, הבלנית הוותיקה של המקווה, היא אשה חרדית, שמרנית, שחשוב לה לשמור על ההלכה ועל המסורת. לאורך המחזה אנחנו מגלים שיש לה בת בשם רחלי, שחזרה בשאלה. שושנה שומרת בסתר על קשר עם בתה, ואף מעבירה לה כסף, תוך שהיא מסתירה את זה מבעלה ומשאר הסביבה החרדית.

גם הינדי, אשה מבוגרת ומטופחת, וחברה טובה של שושנה, עוטה על עצמה מסיכה. לקראת סוף המחזה אנחנו מגלים שהיא ממשיכה לפקוד את המקווה אחת לחודש, למרות שהמחזור שלה כבר פסק. היא עושה זאת כדי שבעלה ימשיך להתייחס אליה כאל אשה מושכת ופוריה. סוד נוסף שהיא מסתירה מבעלה ומהעולם הוא שהבן שלה נולד בעזרת תרומת זרע.

שירה היא בלנית צעירה, חדשה במקווה. היא מגיעה להחליף את הבלנית הקודמת, אך רק לאחר שהיא מגיעה היא מגלה מה שקרה לבלנית הקודמת והוסתר מפניה – יוכי הבלנית הקודמת התאבדה במקווה.

שירה עצמה מסתירה את העובדה שהיא נשארת לישון במקווה בימים שבהם היא מותרת לבעלה, כיון שהיא לא רוצה להיכנס להריון והרב כבר לא אישר לה להמשיך להשתמש באמצעי מניעה.

דמות נוספת היא תהילה, כלה צעירה, שמגיעה למקווה ערב חתונתה ומבקשת משושנה למנוע ממנה את הטבילה כדי שלא תצטרך להיות באינטימיות עם בעלה, אליו היא לא נמשכת. היא מסירה את המסיכה ומשתפת את מיקי, אשה חילונית המגיעה למקווה, ונשים נוספות בפחדים ובחששות שלה, אך גם החשיפה הזו אינה עוזרת לה, ובסופו המחריד של המחזה אנחנו מגלים שגם היא התאבדה במקווה.

אבל נדמה שההסתרה המשמעותית ביותר קשורה לחדווה – אשתו של רב הקהילה, הרב פנחס, ולבתה – אלישבע.

חדווה היא אשה מוכה. שושנה רואה אותה חודש אחר חודש עם סימנים כחולים על הגוף, אך חדווה מספרת שהיא נופלת, וכולם משתפות איתה פעולה בהסתרה שבשתיקה. כששירה מגיעה למקווה היא לא מוכנה להבליג על כך. היא מעודדת את חדווה להתקשר לארגון שיכול לסייע לה, ובהמשך אף מסייעת לה להסתתר מפני בעלה.

בסוף המחזה, חדווה ובתה מגיעות למקווה בחפזן מקלט מפני הרב פנחס ומשמרת הצניעות שהוא שלח בעקבותיהן, ושם נחשפת לראשונה המסיכה וחדווה מטיחה בפני נשות המקווה לראשונה את האמת בדבר היותה אשה מוכה. היא מאשימה את עצמה ואותן בהסתרה המתמשכת. מתברר גם שבתה של חדווה, אלישבע, לא מדברת כיון שבעבר אביה איים עליה שלא תגיד שום דבר ומאז היא לא מדברת.

המציאות המאיימת שנחשפת לאורך המחזה ובמיוחד בסופו היא מציאות שבה נשים נאלצות להתאים את עצמן, את חייהן ואת חלומותיהן לחברה פטריארכית גברית ולמערכת חוקים נוקשה.

המחזה "מקווה" מעביר ביקורת רחבה על ההשתקה בחברה הדתית בנושאים הקשורים לאלימות במשפחה, יחסי מין, ותפקידה המגדרי של האישה.

המחזה מעמיד שאלות נוקבות על הדרך בה נשים משקרות למעשה עבור הגברים ובשם, ומוכנות, בגלל הלחץ הרב שמופעל עליהן, להקריב את חייהן ואת חיי חברותיהן על מנת לשמור על טוהר שמן ולהציל את עצמן. כאשר קוראים זאת כך ניתן להבין בקלות יתרה, כי הנשים במחזה "מקווה" נמצאות במלחמת הישרדות יום יומית על חייהן, מלחמה שגברים בחייהן הנחילו.

פרק שלישי- ספר קריאה:

9. מהי התעלומה שבמרכז הספר שקראת?

האם התעלומה נפתרת? הסבירי והדגימי את דבריך.

בחרתי לענות לפי הספר "מישהו לרוץ איתו מאת דויד גרוסמן.

הספר "מישהו לרוץ איתו" מאת דויד גרוסמן נפתח בתעלומה.

אנחנו מתוודעים לדמותו של אסף, נער ירושלמי בן 16, שמשפחתו נסעה בקיץ לבקר את אחותו הגדולה בארה"ב והוא נשאר לעבוד בעירייה כדי לחסוך כסף לקניית מצלמה. התעלומה הראשונה שהוא מתבקש לפתור היא מציאת הבעלים של כלב משוטט (שמתברר בהמשך ככלבה), במטרה לתת לו קנס.

אסף יוצא למסע ברחבי ירושלים, במהלכו הוא מגלה כי בעלת הכלבה היא תמר, נערה בת גילו. אסף נשבה בקסמי דמותה של תמר ומנסה לדלות עוד פרטים אודותיה. הוא שואל את עצמו את מי היא מחפשת, מדוע והיכן היא נמצאת והרצון לענות על שאלות אלה הוא התעלומה שמניעה את העלילה ברומן.

גם תמר יוצאת ברומן בעקבות תעלומה משלה. אחיה, שי, עזב את הבית בשל התמכרות לסמים. כשהיא מבינה שההורים שלה הרימו ידיים, היא מנסה למצוא אותו בעצמה, ולשם כך רוקמת תוכנית אמיצה ומפורטת לפרטי פרטים, במהלכה היא עוזבת את ביתה ועוברת לגור ברחוב – במטרה להגיע אל "המעון של פסח" – בית שבו גרים בני ובנות נוער שעזבו את הבית. התעלומה של תמר היא לגלות היכן אחיה ולהגיע אליו, והיא אכן מצליחה לעשות זאת. תמר ושי מצליחים לברוח מהמעון ומתחבאים במערה באזור ירושלים. שם, תמר גומלת את שי מהסמים, בהתחלה לבד ובהמשך בעזרתו של אסף.

במהלך המסע של אסף הוא נפגש עם מגוון דמויות מחייה של תמר. המפגשים השונים מלמדים אותו פרטים נוספים על דמותה של תמר. במהלך החיפוש הוא עצמו עובר תהליך של גילוי והתבגרות. בהשראת הסיפורים שהוא שומע אודותיה, ובהמשך בהשראת הקריאה ביומנים שהיא כותבת, הוא מוצא גם בעצמו כוחות חדשים. הוא אוזר אומץ כדי לומר למי שהוא לכאורה חברו הטוב, שאין לו עוד רצון באותה חברות מזויפת. הוא מוחק גרפיטי שהוא וחבריו עשו על מורה בבית הספר, הוא נלחם באומץ למול נערים שרוצים לקחת את הכלבה דינקה ולא מוותר גם כשהוא נעצר על ידי המשטרה או נאלץ לברוח מהבריונים של פסח.

התעלומה בספר נפתרת. לאחר שלא, חברתה המבוגרת של תמר, מביאה אותו ואת דינקה אל מקום המסתור של תמר ושל אחיה. תמר ואסף, שכל אחד מהם עובר מסע פנימי של התבגרות, והיפרדות מחברויות "מזויפות", מוצאים זה בזו מישהו איתו אפשר להיות אותנטי, חבר/ה שהוא/היא בבחינת "מישהו לרוץ איתו" למרחקים ארוכים. מישהו לעבור איתו את אתגרי החיים.

הערה:

יש להרחיב על המפגשים השונים של אסף עם תיאדורה, לאה, מצליח ושאר הדמויות בספר, ולהדגישם כיצד בכל מפגש מתגלים לאסף עוד ועוד פרטים אודות דמותה של תמר.